

KÄYTÄNNÖN PULMIA PARAPSYKOLOGIASSA

[vertaisarvioitavana oleva 1. versio]

Parapsykologian tieteellisen tutkimuksen voitaneen sanoa alkaneen runsaat sata vuotta sitten. Tuolloin tutkimuksen aloittaneet eturivin tiedemiehet tuskin arvasivat, että vielä seuraavallakin vuosituhanella parapsykologia on huonosti tunnettu ja saa edelleen taistella olemassaolostaan tieteenä. Seuraavassa kerron oman harrastelijan käsitykseni, miksi tilanne on tällainen.

Tutkittavat ilmiöt ovat hallitsemattomia

Parapsykologian tutkimat ilmiöt eli lyhyesti psi-ilmiöt voitaisiin määritellä karkeasti siten, että ne ovat selittämätöntä tiedon saamista tai selittämätöntä vaikutusta aineeseen. Lisäksi ne ovat jotenkin tekemisissä ihmisen psyyken kanssa. Nimitystä paranormaali ilmiö käytetään laajemmin eli myös sellaisissa tilanteissa, joissa ihmispsyykeä ei tarvita mukana.

Selittämättömyys tarkoittaa sitä, että ilmiöt ylittävät filosofi C. D. Broadin (1887-1971) esittämät rajoittavat periaatteet (Björkhem&Johnson 1986, s. 19-20):

1. Pidämme itsestään selvänä, että ihminen voi saada tietoa toisen ihmisen elämyksistä vain tarkkailemalla häntä, kertomusten perusteella, kirjeitse tai muulla "normaalilla" tavalla.
2. Lähdemme myös siitä, että ihminen ei voi tietää jostakin mikä ei vielä ole tapahtunut muulla tavalla kuin päättelämällä aikaisemmista säännönmukaisuuksista.
3. Pidämme myöskin itsestään selvänä, että ihminen ei voi suoraan vaikuttaa fyysisten esineiden liikkumiseen tahtonsa voimalla. Ainoa poikkeus on oma keho.
4. Lopulta edellytämme, että persoonallinen tajuntamme täysin häviää kun kuolemme, tai että ainakin tajunnalle tulee mahdottomaksi jollakin tavalla saada yhteyttä eläviin ihmisiin.

Björkhem ja Johnson täydentävät Broadin luetteloa vielä yhdellä säännöllä, joka ei heidän mielestään edellä tullut selvästi esiin:

5. Pidämme itsestään selvänä, että ihmisen tajunta on sidottu fyysiseen kehoon ja tiedot, joita voimme saada ovat rajoittuneita tunnettuihin aisteihin ja niiden rakenteeseen. Voimme esimerkiksi nähdä vain silmillämme ja kuulla korvillamme jne.

Psi-vaikutukselle ei kuitenkaan ole yksikäsitteistä ja kattavaa määritelmää, joten sitä ei aina voida varmasti rajata erilleen muista ilmiöistä.

Psin luonteeseen kuuluu hallitsemattomuus. Koskaan ei voida olla etukäteen varmoja, että psi-vaikutus tulee koetilanteissa esiin. Tutkimusraporteissa on usein toistuva tilanne, että jossakin koesarjassa saadaan esiin selvä riippuvuus, kuviteltuna esimerkkinä sellainen, että liikkuvan videokuvan katseleminen telepatiakokeissa antaa parempia tuloksia kuin diakuvan katseleminen. Kun sitten hyvin suunnitelluilla ja toteutetuilla kokeilla yritetään vielä tuntuvasti vahvistaa

riippuvuuden luotettavuutta, niin saadaankin vain satunnaiskeskiarvon mukaisia tuloksia. Tällainen tekee riippuvuuksien löytämisen ja vahvistamisen hyvin työlääksi.

Psi voi vaikuttaa myös negatiiviseen suuntaan, eli että se antaa odotusarvoa huonompia tuloksia (psi-missing). Tämä ilmiö voi huonontaa olennaisesti suurten aineistojen vakuuttavuutta. On myös todettu, että koesarjassa samat koehenkilöt voivat tuottaa tutkijasta riippuen järjestelmällisesti toisistaan poikkeavia tuloksia, kun useammat tutkijat vuorottelevat kokeiden johtajina. Tällainen kokeentekijän vaikutus on kiusallinen, koska hyviä tuloksia saavia tutkijoita voidaan epäillä huonoista koejärjestelyistä ja jopa vilpistä.

Ennalta arvaamattomuuden lisäksi psi-vaikutuksella on toinenkin ikävä ominaisuus, eli se näyttää välttelevän hyvää dokumentointia. Koetilanteissa tämä ilmenee siten, että kontrollin kiristyyssä saadaan yleensä yhä huonompia tuloksia. Poltergeist-tapauksissa puolestaan on hyvin vaikeata havaita ja dokumentoida esineiden liikkumista. Useimmiten vain todetaan, että esineet ovat huomaamatta liikkuneet. Lisäksi todentaminen pyrkii järjestelmällisesti vesittymään niin, että todistusvoima jää heikoksi.

Elmar Gruber (1981, s.1) esimerkiksi kertoo, että eräässä poltergeist-tapauksessa seinällä riippuva maalaus silloin tällöin pyörähti ripustuskoukkunsa ympäri. Maalausta kuvattiin videolle tuntikausia ilman, että mitään tapahtui. Mutta kerran, kun nauhoitus keskeytyi kasetin vaihtamisen vuoksi, maalaus suvaitsi pyörähtää juuri silloin. Toisessa tapauksessa ilmestyi vettä vähän väliä lattialle tuntemattomalla tavalla, mutta itse tapahtumaa ei milloinkaan päästy näkemään. Huoneet tarkastettiin ja ovet lukittiin, ja seuraavalla käynnillä siellä taas oli vettä lattialla.

Vaikeuksista huolimatta esineiden liikkumisesta on kuitenkin aikojen kuluessa saatu runsaasti näköhavaintoja ja myös kuvallista dokumentointia. Välttelevä käyttäytyminen on tavallaan myös todiste, koska se ilmaisee jonkinlaisen älyn olevan ilmiöiden takana, eikä kyse voi olla luonnonilmiöstä.

Kennedy (2001) esittää peräti 11 selityshypoteesia sille, miksi psi-ilmiöt ovat niin heikkoja, epäluotettavia ja harvinaisia. Lisäksi hän käsittelee hypoteeseja tukevia ja niiden kanssa ristiriidassa olevia näkökohtia. Lainaan hypoteesit tähän ilman enempää kommentteja:

1. Oletetut psi-tulokset ovat todellisuudessa seurausta menetelmällisistä virheistä ja erehdyksistä
2. Vain harvoilla ihmisillä on psi-kyky
3. Psi on riippuvainen epämääräisistä psykologisista olosuhteista
4. Psi jää usein huomaamatta
5. Psi on tehokas päämäärähakuinen prosessi, joka on altis päämäärien vaihteluille
6. Psitä kohtaan tunnettu pelko estää sen ilmenemistä
7. Lajinkehitys on heikentänyt psitä
8. Psi palvelee enemmän ekologisia kuin henkilökohtaisia tarkoituksia
9. Psin tarkoitus on henkilökohtainen ja henkinen kasvu

10. Psi-ilmiöihin vaikuttavat monet tulevaisuuden ihmiset

11. Ei-fyysiset olennot ohjaavat psitä

Eräs osoitus psin hallitsemattomuudesta on se, että yrityksistä huolimatta kukaan ei ole vielä voittanut skeptikkojen haasteita. Esimerkiksi suomalainen Skepsis ry. lupaa maksaa 10 000 euroa puhtaana käteen sille, joka tuottaa valvotuissa olosuhteissa paranormaalin ilmiön (Haaste1 2003). Yhdysvaltalainen taikuri Randi on perustanut yli miljoonan dollarin haasteen (Haaste2 2003) ja australialaisilla skeptikoilla on 100 000 dollarin haaste (Haaste3 2003). Haasteet ovat aivan asiallisia, sillä onnistumista ei ratkaista mielivaltaisesti. Ennen lopullisia kokeita tehdään kirjallinen sopimus, jossa määritetään menetelmät ja vaadittu onnistumisen taso.

Vaikutustapaa ei tunneta

Tavallisten ilmiöiden tapauksissa voidaan tiedon eteneminen ja käsittely jäljittää ja selittää. Esimerkiksi entisajan ihmiselle käsittämättömän kännykkäyhteyden monimutkaiset vaiheet ovat tiedossa ja voidaan jäljittää. Samoin tiedetään silmän näkemän kuvan ensin lankeavan verkkokalvolle, aiheuttavan aistinsoluissa reaktioita ja välittyvän näköhermoa pitkin aivojen monimutkaiseen käsittelyyn. Mutta esimerkiksi telepaattisen viestin välittymisen vaiheista ei ole oikeastaan mitään tietoa.

Psi-ilmiöiden vaikutustavan tuntemattomuus on hyvin perustavaa laatua, vaikka asian merkitystä ei useinkaan oteta riittävästi huomioon. Perinteisesti psi-ilmiöt luokitellaan erilaisiin tyyppeihin kuten esimerkiksi telepatia, selvänäkeminen, ennalta tietäminen, retrokognitio ja PK eli psykokinesia. Näihin tyyppeihin on syytä suhtautua varovaisuudella ja pitää niitä vain työniminä.

Esimerkiksi telepatia voi olla joko vastaanottajan selvänäköä lähettäjän ajatuksista tai lähettäjän psykokinesiaa vastaanottajan aivoissa tai näiden yhdistelmää (Rhine 1974, s. 139). Telepatia- ja selvänäkökokeiden oikeat arvaustulokset voivat aiheutua siitä, että koehenkilö saa ennalta tiedon tarkistustilanteesta. Rajan takaa saadut oikeiksi tarkistetut henkiviestit voivat olla meedion selvänäön tulosta tai tarkistusten ennalta tietämistä. Vastaavia mahdollisuuksia on helppo keksiä runsaasti lisää, ja tilanne menee varsin sietämättömäksi, jos monimutkaisuuden annetaan liiaksi lisääntyä.

Psi-ilmiöiden lähteenä olevaa persoonallisuutta pystytään tuskin missään yksittäisessä tapauksessa luotettavasti selvittämään. Kokeenjohtajan vaikutus tuloksiin voi aiheutua siitä, että hän luo tietynlaisen ilmapiirin koetilanteeseen. Mutta hän voi myös saada tulokset kokonaan aikaan omalla psi-kyvyllään. Ainakin hänellä useimmiten on hyvä motivaatio osoittaa ajatustensa toimivuus koetilanteessa. Tätä taustaa vasten on ymmärrettävää, että muiden tekemät toistokokeet eivät välttämättä onnistu yhtä hyvin.

Entäpä tilanne, jossa toisella mantereella oleva sukulainen näkee kotimaassa asuvan omaisensa ilmestyvän eteensä lyhyeksi hetkeksi suunnilleen samaan aikaan kun tämä kuolee

liikenneonnettomuudessa? Kyseessä voi tietenkin olla kuolevan henki, joka lähdön hetkellä käy tervehtimässä ystäväänsä. Mutta näkijä voi myös aistia tapahtuman selvänäköisesti tai telepaattisesti, jolloin viesti tulee hänen tietoisuuteensa näyn muodossa. Tai sitten henkimaailman puolella voi olla jokin instanssi, joka välittää tiedon näkijälle.

Poltergeist-ilmiöiden keskushenkilö voi aiheuttaa ilmiöt tietoisesti tai tietämättään PK-kykynsä avulla. Mutta hän voi myöskin toimia vain yhteyshenkilönä tai energianlähteenä jollekin henkimaailman persoonallisuudelle, joka viime kädessä saa ilmiöt aikaan. Ilmiöiden epäsätunnaiset käyttäytymispiirteet joka tapauksessa vaativat taakseen jonkinlaisen älyn.

Parapsykologian tutkimusta haittaa huomattavasti se, että ei tunneta psi-vaikutuksen rajoituksia. Tutkimuksissa kerääntynyt aineisto viittaa siihen, että psi ylittää paikan ja ajan rajat. Siksi on mielivaltaista olettaa vaikutuksen tulevan tietystä lähteestä tai tietyltä ajalta. Näiden oletusten oikeutuksena on vain se, että ne olisivat yksinkertaisimpia ja siksi myös parhaita selityksiä tapahtumille. Mutta lopullista varmuutta ei ole mahdollista saada nykytietämyksellä.

Parapsykologialle olisi huomattavasti apua "psi-eristeestä", jolla vaikutuksen leviäminen voitaisiin luotettavasti estää. Tällöin olisi mahdollista rajata pois ainakin joitakin mahdollisia lähteitä ja tilanteet yksinkertaistuisivat. Toistaiseksi on viitteitä siitä, että mielenkiinnon ja luottamuksen puute ja skeptinen ilmapiiri huonontavat tuloksia. Mutta nämäkin ilmiöt vain vaikeuttavat kunnollisten tulosten saamista eivätkä ole selväpiirteisiä rajoja.

Monet rajatiedon edustajat uskovat tietävänsä psi-ilmiöiden taustat. Varsinkin teosofien jo 1900-luvun alkupuoliskolla kehittämät monipuoliset teoriat selittävät maailman täydellisesti tasoineen, värähtelyineen ja elementaaleineen. Nämä selitykset eivät vaan ole aivan ongelmattomia. Ne eivät ole yleisesti tarkistettavissa, vaan tarkistus vaatisi erikoiskykyjä. Tavallisilla aisteilla toimeen tuleva voi tarkistella kertomuksia vain vertailemalla niitä yhtäältä keskenään ja toisaalta tunnettuihin asioihin. Näiden tarkistelujen tulokset eivät yleensä ole kovinkaan vakuuttavia.

Rajatiedon teoriat ovat siis auktoriteettien ja uskon varassa. Ne eivät ole järjestelmällisiä eivätkä loogisesti kurinalaisia, vaan suunnilleen kaikki käy ilman kritiikkiä. Niiden kannattajilla on usein selvästi virheellisiä käsityksiä luonnontieteiden jo varsin hyvin kartoittamasta todellisuudesta.

Psi-ilmiöt eivät vakuuta

Parapsykologialta puuttuu toistaiseksi kattava teoria, vaikka monia osahypoteeseja on kyllä esitetty. Muistan ainakin yhden skeptikon joskus väittäneen, että parapsykologian tutkimus on mahdotonta niin kauan kuin kunnollista teoriaa ei ole. Näin huono tilanne ei tietenkään ole, sillä ainahan voidaan tutkia olemassa olevia ilmiöitä yleisen logiikan puitteissa ja käyttämällä hyväksi olemassa olevia muita teorioita soveltuvilta osin.

Koetilanteissa psi-vaikutus on yleensä hyvin heikko. Siksi tarvitaan suuria määriä kokeita

tilastollisen merkitsevyyden saavuttamiseksi. Pienet poikkeamat satunnaisesti odotettavissa olevista keskiarvoista eivät ole kovin vakuuttavia psi-vaikutuksen yleistä hyväksymistä silmälläpitäen. Lisäksi koemäärien kasvattaminen ei aina lisää tulosten epätodennäköisyyttä toivotulla tavalla, vaan tulosten taso huononee aikojen kuluessa (Kennedy 2001, s. 221-222). Toisaalta Dean Radin (1997) esittää kirjassaan laajan yleiskatsauksen ja meta-analyyseja, joiden mukaan tutkimustulokset ovat kuitenkin varsin hyvin kumuloituvia. Kirja on epäilemättä merkkipaalu parapsykologian kehityksessä viime vuosina.

Kokeellisen tutkimuksen tulokset tahtovat jäädä melko pienen piirin mielenkiinnon kohteeksi, varsinkin kun vaikutukset ovat heikkoja. Ihmisille on kaikkein vakuuttavinta oma kokemus ja lähipiirin luotettavien henkilöiden kertomat tapaukset. Spontaanitapauksia voi sattua lähes kenelle tahansa ja kaikilla olisi ainakin mahdollisuus tarkistella niitä. Itselleni on tutkimillani spontaanitapauksilla ollut ratkaiseva merkitys luottamuksen heräämiseen ja kiinnostuksen säilymiseen parapsykologiaa kohtaan.

Kenttätutkimus eli spontaanitapausten tutkimus on viime vuosina ollut suhteellisen vähäistä verrattuna muuhun parapsykologian tutkimukseen. Syynä voi olla se, että taustalla on raskaita muistoja spiritististen ja spiritualististen istuntojen tutkimisen ajoilta. Toisaalta hiljaisuus tuntuu vaikeasti ymmärrettävältä esimerkiksi poltergeist-tapausten suhteen.

Pahimmillaan tilanne näyttää siltä, että tutkijat jättävät kenttätutkimuksen rajatiedon harrastajien ja skeptikkojen haltuun ja lisäksi tietämättömyyttään luottavat skeptikkojen mielipiteisiin sellaisinaan. Esimerkiksi arvovaltaisten parapsykologien hyvässä tietopakettissa "Usein esitettyjä kysymyksiä parapsykologiasta" (Parafaq1 2003) ja Teuvo E. Laitisen käännöksessä siitä (Parafaq2 2003) sanotaan seuraavasti:

"Kautta historian on esiintynyt kertomuksia hätkähdyttävistä tapahtumista, kuten ihmisistä leijumassa ilmassa, pyhistä ihmisistä aineellistamassa esineitä tyhjästä ja ihmisistä, jotka pystyvät liikuttamaan, taivuttamaan tai rikkomaan esineitä niitä koskettamatta. Ikävä kyllä, sellaisia väitteitä tekevät ihmiset haluavat useimmissa tapauksissa ansaita rahaa "kyvyillään". Koska petoksen mahdollisuus on suuri ja on suhteellisen helppo saada (taikatempuin) aikaan vakuuttavia ilmiöitä, jotka jäljittelevät tarkasti paranormaaleja ilmiöitä, luotettavat todisteet suurimittaisista ilmiöistä ovat hyvin niukkoja. Muutamia tapauksia ilmeisen aidosta pikkuesineiden liikuttelusta on tiedossa, mutta yleisesti ottaen suurimittaisen PK:n tai makro-PK:n olemassaolo on vielä vakavasti kyseenalainen."

Lainattu teksti ei kovinkaan hyvin vastaa todellisuutta 1970-luvun alkupuolella tapahtuneen lasten Geller-taivutuksen suhteen. Alle kymmenvuotiaat lapset eivät kaikki voi olla niin taitavia taikureita, että huijaavat joka puolella ympärillään olevia aikuisia toteuttaessaan heidän ohjeitaan. Ilmiöt olivat erittäin konkreettisia ja selviä, ja niistä on julkaistu hyviä dokumentteja. Esimerkiksi Hasted (1981) mittasi jännityksiä metallikappaleissa niiden taipuessa. Lisäksi on otettava huomioon, että taivuttajalapsia on täytynyt olla yhteensä tuhansia monissa maailman maissa. Omissa kokeissani

näin erittäin selvästi kahden pojan taivuttavan koekappaleitani (Kiviniemi 1998).

Tuntuu käsittämättömältä, että parapsykologit tietävät Geller-taivutuksesta niin vähän ja että he ovat voineet unohtaa tapahtumat niin tarkkaan kuin on käynyt. Ja myöskin on ikävää se, että suurelle yleisölle on jäänyt asiasta kuva pelkkänä huijauksena.

Spontaanitapauksissa tulee psi-ilmiöiden koko kirjo hyvin esiin luonnollisessa ympäristössään. Lisäksi tapaukset mielestäni antavat hyviä virikkeitä kokeelliselle tutkimukselle. Carlos S. Alvarado on kirjoittanut aiheesta tuoreen katsauksen (Alvarado 2002, sivut 115-125). Hän pitää tärkeänä sitä, että pelkkää tapausten keruuta täydennetään aineistosta tehtävillä päätelmillä.

Omaksuttujen mielipiteiden vaikutus

Psykologit ovat tutkimuksissaan todenneet, että ihmisten odotukset ja aikaisemmin omaksutut mielipiteet vaikuttavat vahvasti siihen, miten erilaisia tapahtumia ja aineistoja tulkitaan. Vaikutus on suuri jopa siihen, miten selviäkkin asioita ylipäätään havaitaan (Radin 1997 s. 231).

Festinger on 1950-luvulla kehittänyt teorian kognitiivisesta dissonanssista (Tikkala jne. 2000, s. 36-43, Radin 1997 s. 231). Ideaa voisi kuvata lyhyesti siten, että ihminen pyrkii eroon keskenään ristiriidassa olevista kognitiivisista elementeistä, joita ovat esimerkiksi tiedot, uskomukset, arvot ja asenteet. Pyrkimys on sitä voimakkaampaa, mitä keskeisempiä kognitiiviset elementit ovat ja mitä tiukempi sidos niillä on keskenään. Vahva kognitiivinen dissonanssi on käyttäytymistä motivoivana tekijänä aivan verrattavissa fysiologisiin tarpeisiin. Sekä Heikki Tikkanen ryhmä että Radin ovat mainiosti kohdistaneet kuvauksensa koskemaan tieteen ja psin välisiä suhteita. Seuraavassa käsittelen teoriapuolta Tikkanen jne. artikkeliin tukeutuen.

Kognitiiviset elementit ovat saaneet muotonsa koko elämän aikana. Toisin sanoen, mikä on kullekin dissonanttia, riippuu ihmisen aiemmasta kokemustustasta ja niiden ryhmien normeista, joihin hän kuuluu. Käyttäytyminen määräytyllä tavalla merkitsee, että yksilö tekee valinnan, sitoutuu yhteen vaihtoehtoista mahdollisuuksista. Valinta on omiaan johtamaan siihen, että yksilö alkaa suodattaa vastaanottamaansa tietoa, jotta tehty ratkaisu osoittautuisi oikeaksi. Tämä suodattaminen tapahtuu usein automaattisesti ja tiedostamatta.

Kun ihminen on sitoutunut tiukasti tiettyyn elämäntavotukseen, havainnot maailmasta ovat alituisen sensuroinnin kohteina. Vasta kun uudet tiedot tulevat liian ilmeiseen ristiriitaan yksilön käsitysten kanssa, rationaalinen yksilö muuttaa käsityksiään muutoksen tuottamasta ahdistuksesta huolimatta. Mutta kovin monet välttelevät tätä ahdistusta viimeiseen asti.

Parapsykologia koskettaa ihmisten uskomuksia ja maailmankuvaa niin vahvasti, että kognitiivinen dissonanssi tulee sen yhteydessä korostetusti esille. Aineelliseen maailmankuvaan perustellustikin sitoutuneille luonnontieteen edustajille psi-ilmiöitä koskevat havainnot ovat niin mahdottomia, että he usein kieltäytyvät edes tutustumasta niihin. Mielenkiintoinen seikka on se, että esimerkiksi

Skepsis ry:n keskustelupalstalla tätä torjumista usein perustellaan terveen järjen käytöllä. Ikään kuin havainnot eivät kuitenkaan olisi se perusta, jolla kaikki teoriat viime kädessä testataan.

Edes parapsykologian tutkijoiden pieni joukko ei säästy omaksuttujen mielipiteiden vaikutuksilta. Yksittäisten tutkijoiden tutkimuskohteet määräytyvät eniten heidän mielenkiintonsa ja peruskoulutuksensa mukaan. Kohtuullisena pysyvä tutkimuksen monipuolisuus on tietenkin edullista, koska se peittää koko alueen. Mutta jos yksittäiset tutkijat keskittyvät omaansa ja laiminlyövät muiden alueet liian täydellisesti, niin kokonaiskuva hämärtyy vahingollisessa määrässä.

Tällä hetkellä on mielestäni vallitsevana mikro-PK:n tutkimus, johon läheisesti kuuluu kvantti-ilmiöiden huomioon ottaminen. Spontaanitapaukset ja makro-PK sopivat huonosti näihin kaavailuihin. Juuri näistä vahvemmista ilmiöistä eniten kiinnostuneena harrastajana sanoisin, että ne ovat jääneet aivan liian paljon pimentoon. Ja mikä olisikaan parempi selitys kuin kognitiivinen dissonanssi.

Parapsykologia on väliinputoaja

Parapsykologian tutkijat tekevät koko ajan parhaansa alan pitämiseksi tieteenä ja tasaveroisena muiden tieteiden joukossa, mutta vakiintuneet tieteet eivät tahdo hyväksyä parapsykologiaa vertaisekseen. Jo Rhine (1973, s. 355-357) aikanaan suositteli, että kukaan opiskelija ei ottaisi parapsykologiaa pääaineekseen, vaan ensin valmistuisi joltakin perinteiseltä alalta ja vasta sitten hakeutuisi parapsykologiaa tutkimaan. Muuten tuloksena voisi olla pahoja pettymyksiä ja toimeentulovaikeuksia. Tilanne tuskin on niistä ajoista paljonkaan muuttunut, ei ainakaan paremmaksi.

Yksittäiset tiedeyhteisöjen edustajat voivat kyllä ajatella avoimesti psi-ilmiöistä. Mutta psi-ilmiöt ovat niin vaikeasti uskottavia, että tieteen valtavirta suhtautuu niihin suorastaan vihamielisesti. Akateemisesti koulutetun ei kannata esiintyä parapsykologian puolustajana ellei halua vaarantaa urankehitystään. Yleinen ilmapiiri estää tehokkaasti verovarojen käytön sekä kokeelliseen tutkimukseen että spontaanitapausten tarkistamiseen. Vaikka tutkimusnäyttöä psi-tekijän olemassaolosta onkin olemassa runsaasti, sitä ei yleisesti tunneta ja tilanne ei muutu.

Radin (1997, s. 83-84 ja 154-155) tuo esiin sen seikan, että psi-vaikutuksen suuruusluokka toisinaan vetää hyvinkin vertoja monien perinteisten tieteiden piirissä tutkituille vaikutuksille. Hän kertoo, että esimerkiksi aspiriinin sydänkohtauksia estävä vaikutus oli eräässä tutkimuksessa samaa luokkaa kuin ganzfeld-tulokset Honortonin meta-analyysissä vuodelta 1985.

Ikään kuin tiedemaailman vastakohtana on olemassa rajatieto eli New Age –harrastus. Rajatiedon harrastajat eivät ole kiinnostuneita parapsykologiasta tieteenä eivätkä heidän tietonsa parapsykologian perusteista ole yleensä kovinkaan hyvät. Kiinnostuksen kohteina ovat lähinnä hyvä olo, parantaminen, henkimaailma ja henkinen kehitys. Rajatiedon harrastajat ovat jo siirtyneet

vaiheeseen, jossa ideoita sovelletaan käytäntöön. Kyseessä on pitkälle eriytynyt alakulttuuri, joka liikuttelee huomattavan suuria rahasummia maailmanlaajuisesti.

Tiedeyhteisö ja valtalehdistö eivät erota vakavasti otettavaa parapsykologian tutkimusta ja rajatietoa toisistaan riittävän hyvin. Tutkijoiden suurella vaivalla saavutetut tulokset samaistetaan kovin usein rajatiedon harrastajien esittämiin vahvoihin ja huonosti perusteltuihin väitteisiin. Siksi pidän ParaNet ry:n osoitteessa olevaa "rajatiede" -osaa hyvin aiheeseen sopivana, mutta kuitenkin sekaannusta pahentavana ja vähemmän onnistuneena. Seuraava esimerkki antanee kuvan, millaisia rajatiedon väitteet voivat olla:

Saksalaisessa Esotera -lehdessä kerrottiin vuonna 1999 (Castrén 2000, s. 20-21) erään naisen pitämistä kurssista, joilla kolmen viikon aikana saavutetaan pysyvä ravinnottomuus, henkinen mestarius ja fyysinen kuolemattomuus. Kurssien pitäjistä Jasmuheenista itsestään sanotaan, että: "...hän ei oman ilmoituksensa mukaan ole syönyt eikä juonut vuodesta 1993 lähtien". Toisaalta kuitenkin ilmenee, että: "Myös Jasmuheen itse myöntää 'sosiaalisista syistä' välistä juovansa kupin teetä tai maistelewansa suklaata".

Parapsykologian tutkimusalue tieteenä jää väliinputoajaksi kahden suuren eli tiedemaailman ja rajatiedon puristukseen. Kumpikaan näistä ei ole kovinkaan aidosti utelias psi-ilmiöiden suhteen. Yhtenä selityksenä tälle voisi olla kognitiivinen dissonanssi. Parapsykologia voi tuntua uhalta kummallekin puolelle omalla tavallaan, eli tiedemaailmalle vallankumouksellisten ilmiöiden ja rajatiedolle kurinalaisen päättelyn ja kriittisen suhtautumisen vuoksi. Siksi hyvinkään konkreettiset havainnot eivät tahdo päästä tunkeutumaan tieteen ja rajatiedon edustajien valikoinnin ja suojausten läpi.

Onko valoa näkyvissä?

Parapsykologian ja sitä sivuavien aiheiden tutkimusta on maailmassa noin 20 yliopistossa (SPR 2003). Lisäksi samassa lähteessä luetellaan sunnilleen yhtä monta vastaavaa akateemista tutkimusta tekevää eritasoista laitosta yliopistojen ulkopuolella. Tosin aiheet näyttivät olevan suurelta osin melko kaukana parapsykologian ydinalueista. Voisi toivoa, että tällä vähäisellä mutta ei sentään aivan olemattomalla tutkimuksella saataisiin jotakin aikaan tällä vaikealla alalla.

Mielestäni parapsykologian tilanne ei parane, ellei alasta saada enemmän oikeata tietoa suurelle yleisölle. Hyvin tutkitut spontaanitapaukset olisivat vakuuttavimpia, joten niistä pitäisi ilmestyä uutisia valtalehdissä ja televisiossa. Samalla varmistuisi, että tutkimuksen piiriin saataisiin jatkuvasti uusia tapauksia. Tietenkin myös "tieteellisesti tutkitut" hyvät koetulokset ja yhteenvedot olisivat tarpeen. Julkisuuteen ei missään tapauksessa kannata mennä heikolla aineistolla, vaan tulosten pitää kestää kriittinen tarkastelu.

Parapsykologia olisi tärkeä haaste tieteelle, jos tiedeyhteisö vain suostuisi ottamaan haasteen vastaan. Alan hallinta vaatinee tulevaisuudessa uusia ja erotuskykyisiä mielikuvia, joita tuskin vielä

on olemassa. Täytyy vain odotella "parapsykologian Einsteinia", joka joskus keksisi sellaiset käsitteet, että niiden avulla tutkimus saa kiintopisteitä ja tehokasta tukea.

Monet ihmiset ovat mystisen kokemuksen yhteydessä käytännössä kokeneet erään parapsykologian tutkimuksissa esiin tulleen asian eli ajan suhteellisuuden. Tämä viittaisi siihen, että psi-ilmiöiden perusteelliseen ymmärtämiseen voidaan tarvita myös jonkinlaista "tajunnan laajenemista". Ehkä tietoisuudentutkimuksella on mahdollisuuksia viedä tätä puolta eteenpäin.

* * *

Lähteet:

- Alvarado Carlos S. (2002): Thoughts on the Study of Spontaneous Cases. The Journal of Parapsychology Volume 66, Number 2, June 2002.
- Björkhem Örjan ja Johnson Martin (1986): Parapsykologi och övertro. Forum. 450 s.
- Castrén, Rita (2000): Eletään valosta, ilmasta ja rakkaudesta (Esotera 1999 otteita, suom. Rita Castrén). Ultra 5-6/2000
- Gruber Elmar R. (1981): On the Track of the Poltergeist. ASPR Newsletter Vol. VII, Number 1, January 1981.
- Haaste1 (2003): (1.2.2003)
- Haaste2 (2003): (1.2.2003)
- Haaste3 (2003): (1.2.2003)
- Hasted John (1981): The Metal-benders. Routledge & Kegan Paul. 279 s.
- Kennedy J. E. (2001): Why is Psi so Elusive? A Review and Proposed Model. The Journal of Parapsychology Volume 65, Number 3, September 2001.
- Kiviniemi Olavi (1998):
(1.2.2003)
- Parafaq1 (2003): (1.2.2003)
- Parafaq2 (2003): (1.2.2003)
- Radin Dean (1997): The Conscious Universe, The Scientific Truth of Psychic Phenomena. Harper Edge, San Francisco, 362 s.
- Rhine J. B. (1973): News and Comments. The Journal of Parapsychology Vol. 37, Number 4, December 1973.
- Rhine J. B. (1974): Telepathy and Other Untestable Hypotheses. The Journal of Parapsychology Vol. 38, Number 2, June 1974.
- SPR (2003): (1.2.2003)
- Tikkala Heikki, Tuomainen Raimo ja Myllykangas Markku (2000): Tieteen aikakausi ja ylikuonnollinen kognitiivisen dissonanssin valossa. Skeptikko no 46, 3/2000.

* * *

Olavi Kiviniemi
Kalliokaari 13, 10300 KARJAA

Dipl.ins. 1970, konetekniikka ja metallioppi
Laatuinsinööri (eläkkeellä)

© 2003 Olavi Kiviniemi
Julkaistu 2003 *ParaDocs*issa, <http://www.paranet.fi/paradocs/tutkimuksia.html>